

A bika feje emberemlékezet óta a homlokzatból türemkedett elő, üres tekintete bávatagon meredt a semmiből föltűnő aprócska gépkocsira, amelynek sötétszürke füstje beborította a Szabadkai sugárutat. Egy csapat rongyos móravárosi gyerek izgatottan, ujjal mutogatott a zajos kis DKW-ra.

– Dampkraftwagen, de hívták úgy is, hogy Des Knaben Wunsch – tudálékoskodott egy rosszul öltözött, kórosan sovány fiatalember.

– Gőz-gépkocsi és fiúk öröme – bólogatott a társa, egy nem kevésbé kopott ruhát viselő férfi. – De ezt már nem gőz hajtja... És nem is az a motor, amelyikről beszélsz.

– Viszont még DKW – erősködött csont és bőr barátja.

– DKW-nak DKW – hagyta rá amaz a vállát vonogatva.

– Szóval már legalább hatéves – bölcsködött a cingár.

– Van az már tíz is, elhiheted – pontosított a másik.

A móravárosi kölykök néma tisztelettel hallgatták őket, s közben mindannyian, gyerekek és felnőttek egyaránt csillogó szemmel bámultak a tovatűnő autó után. – A homlokzati bikafej tekintete azonban ugyanolyan üres és bávatag maradt, amilyennek mindig is ismerték a Szabadkai sugárút járókelői.

– Táguljatok innen! – A félszemű Májér hentes tornyosult az üzlete ajtajában, pontosan a bika feje alatt, a kezében bárd, a köténye véres.

– Táguljatok innen! – ismételte meg, mire a gyerekek nyihogva, a nyelvüket kiöltve szaladtak el a Nemes takács utca torkolata irányába, a két autórajongó fiatalember viszont úgy tett, mintha a fölszólítás rájuk nem vonatkozna, csak éppen abban a pillanatban jutott volna az eszükbe, hogy valamiféle halaszthatatlan dolguk akadt, amiatt indulnak el a belváros felé.

– No, azért – morogta maga elé Májér hentes elégedetten, visszalépett a boltjába, behúzta maga mögött az ajtót.

Odabenn ketten falatoztak, Májér úrnál ugyanis mindig lehetett frissen sütött rizses meg véres hurkát enni, nemkülönben kolbászt és oldalast, s mivel dél felé járt az idő, egyesek éltek is a lehetőséggel. Az egyesek jelen esetben két embert jelentett. Egyikük, egy idősebb, gondosan borotvált, özszenőtt szemöldökű úr már végzett a maga porciójával, s a Délmagyarországot bújta épp. Májér úr mindig ügyelt arra, hogy az újság legfrissebb száma a vendégek rendelkezésére álljon.

Bene Zoltán 25

SZÉP HELÉNA HALÁLA

részlet egy készülő regényből

– A legszebb nyaralás egy 14 napos hajóút a Norddeutscher Lloyd luxushajóival Norvégiába és Svédországba, Anglia körül vagy a Földközi-tengeren – kukkantott ki izgatottan az újságja mögül az összenőtt szemöldök tulajdonosa, amikor Májér úr visszatért a pultja mögé –, leköthető Neu

26 Ernónél, a Norddeutscher Lloyd képviselőjénél. De akár Csehszlovákiában is lehet nyaralni: olcsó árak, 50-66%-os vasúti kedvezmény, nyolc napos kárpáti túra vagy három napos prágai út, ahogy kívánja.

– Csehszlovákia – rázta a fejét Májér úr, az arca egészen eltorzult. – Mi az, hogy Csehszlovákia? – de nem folytatta tovább a zsörtölést, talán eszébe jutott, hogy régen szakított már az Ébredőkkel, s jöllehet továbbra is hazafinak vallotta magát, kerülte az erőteljesebb megnyilvánulásokat.

A másik hurkaevő, egy csapott vállú, borzas hajú fiatalember az érdeklődés legcsekélyebb jele nélkül, mereven maga elé bámulva rágott, mintha el sem jutottak volna a tudatáig a kitűnő ajánlatok. Figyelmét látszólag az kötötte le, hogy fölszámolja az előtte, zsírpapíron heverő véres hurka maradványait. A tenyere erősen izzadt, a homlokán is gyöngyözött a verejték, ritkás bajuszkájának szálait vörösesre festette a hurka leve.

– A Perpedes segítene magán – csukta össze a hírlapot az öreg, s fordult a fiatalember felé. – A Gergely patikus készíti, a Kossuth Lajos sugárút és a nagykörút sarkán kapható, kitűnő izzadásgátló készítmény.

A megszólított fölemelte a fejét, abba hagyta a rágást, hűmmögött valamit. Az orra hegyéről egy verejtékcsepp a zakója gallérjára hullott.

– Maga is a Blau Ignácnál vásárolja az öltönyeit? – szegezte neki a kérdést az öreg.

– Nem.

– A Kelemen utcán találja az üzletét, jó szívvel ajánlom. Olcsó és minőséges.

A fiatalember betömte a szájába a maradék hurkát, szorgosan rágott, majd nyelt, ádámcsutkája föl s alá ugrált a nyakán. Megtörölte a kezét a zsírpapírba, megigazította hátrafésült haját, megvizsgálta körmeit, aztán hirtelen, mint akit darázs csípett meg, fölugrott, fejébe csapta a kalapját, kurtán biccentett az öregember, aztán Májér úr felé.

– Pár hét és megvakulok – jelentette ki. – Minek mennék én hajóútra vagy Csehszlovákiába? Úgyse látok lassan semmit! Ajánlom magamat!

– Fiatalság, bolondság – húzta mosolyra a száját az öreg, és jelzett a hentesnek, hogy még egy frissen kisült oldalast is elfogyasztana, amennyiben lehetséges.

Májér úr megtapogatta a szemkötőjét. Lassan húsz év telt el azóta, hogy elvesztette a bal szemét. Néha álmodott azzal az estével. 1919 márciusának vége felé jártak, a Jatata, azaz az Angyal-ház kovácsoltvas kapujában történt. Ő befelé tartott, hogy kipróbálja az egyik népszerű kisasszonyt,

a Vörös Macát, akiről ódákat zengtek Szeged kurvapecérei; egy francia gyar-mati katona meg kifelé igyekezett. Amikor a hentes jobbra lépett, az észak-afrikainak tűnő fickó is jobbra tért, amikor balra, amaz is balra topogott.

– Mint majom a köszőrükkövön, úgy pattogunk itt, bassza meg
– fakadt ki Májér úr, mire az arabnak tetsző franciának elsötétül az ár- 27
rázata, és paprikavörösre váltó arccal lihegte:

– Adhhab ‘iilaa aljahimi, kafir!

– A kurva anyádat! – sziszegte vissza a hentes, mert bár nem értette, mit vágott a fejéhez az afrikai, abban biztos volt, hogy nem jókívánságokkal halmozta el. A szavak pillanatok alatt ordítózásba torkoltak, az ordí-tozás verekedésbe. Májér úr később nem is emlékezett másra, csak arra, ahogy Albert, a Jatata portása, akár egy párduc, beleveti magát a küzdelembe, s egy pillanat alatt hátracsavarja a kezét az arabképű-nek, akiről később kiderült, hogy a marokkói szpáhik egyike. Mikor Albert közbeavatkozott, Májér úr már a földön fetrengett, s úgy nyü-szített, akár egy kutya, a kezét a szemére szorította.

– Megvakított ez az állat! – nyögte, miközben próbált talpra állni, ám minduntalan visszazogott.

Az Igaz Gerő nevű rendőrnyomozó is jelen volt éppen – akit nem sokkal később gyilkosságért kivégeztek –, és az Albert vasmar-kában vergődő katonához fordult.

– Qu’est-il arrivé? – kérdezte rossz franciasággal.

– Cet homme a dit que je suis un singe – felelte hasonlóképpen gyöngye kiejtéssel az arabképű.

– Majomnak nevezte, azért ugrott neki – fordított Igaz Gerő Al-bertnek.

– Nohiszen – biggyesztette le az alsó ajkát a portás, és a szpáhi veséjébe térdelt.

– Albert! – kiáltott rá szigorúan a nyomozó, aztán tovább faggatta a katonát.

– Êtes-vous un spahi?

– Oui.

– Rester calme! Je suis un policier – mutatta föl a jelvényét. A szpáhi megvonta a vállát.

– Albert, menj, telefonálj a rendőrségre! – utasította a portást a nyo-mozó, s közben előhúzta a fegyverét. – És orvost is hívjanak!

Albert teljes erőből gyomorszájon vágta, aztán elengedte a szpáhit, aki menten összegörnyedt, és a fogát csikorgatta. Májér úr eközben még min-dig a szemét fogva jajgatott.

– Kellett ez magának, Májér úr? – kérdezte Igaz nyomozó félhangosan.

– A kutyaúrstenit ennek a kurva világnak!

A szpáhi időközben kiegyenesedett, gyűlölködve nézte a szenvedő hentest és a nyomozót. Igaz ráfogta a pisztolyát.

– Rester calme, ne bouge pas! Je suis un policier – mondta.

28 Az arab nem mozdult, nekitámaszkodott a kapunak. Széles övéből tör nyele kandikált elő.

– Couteau – mutatott a detektív a szúrószerszámra. – Jette-le!

A szpáhi kihúzta az övéből, és a detektív lába elé dobta a szép, míves jatagánt.

– Paix! – Igaz Gerő szája egészen kiszáradt. – Paix! – A hentes felé fordult. – Nyugodjon meg maga is, Májér úr, úton van a segítség!

– A szemem, bassza meg, a szemem... – nyöszörögte Májér.

– Azt baszhatja már – érkezett vissza Albert. – Telefonáltam. Mindenki jön.

Az orvos ért oda először. Megvizsgálta a földön ülve mind hangosabban panaszkodó hentest, megállapította, hogy mindkét szeme súlyosan megsérült, a szpáhi egy-egy hüvelykujját nyomta a jobb és a bal szemüregébe, s ha Albert nem lép közbe, minden bizonnyal ki is pattintotta volna a szeméit a helyükről, így azonban talán menthetőek.

– A jobb legalábbis – morfondírozott a doktor. – A balért nem kezeskedem...

Kisvártatva odaértek a betegszállítók, szinte egyszerre a csendőrséggel és a francia katonai rendőrséggel. Májér urat hordágyon vitték el, a bal szemét ki kellett operálni, s attól fogva egy, a kalózkóra emlékeztető fekete szemkötővel fedte le üresen tátongó szemgödörét. A szívében soha nem múló gyűlölet élt a franciák és az arabok iránt. De nem ezért lépett be az Ébredő Magyarok közé. És nem is azért hagyta el őket, mert megengesztelődött akár Gallia, akár Észak-Afrika iránt.

A nő meztelenül állt a szoba közepén, rövid szipkából Cleopatra szivarkát szívott, a füst kékesen bodorgott körülötte. A festő sietősen, reszketeg kézzel rajzolt. A füléből meredező szőrpamacsok vibráltak az igyekezettől. A vázlatfüzet szinte önálló életre kelt a keze alatt.

– Ezt a palotát bő harminc évvel ezelőtt a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület építtette – motyogta –, gyönyörű, népies-szecessziós stílusban. Azt mondják, nincs összhangban a Hősök Kapujával, azért kellett levernü a díszeket és hamuszürkére füsteni az egész épületet.

A nő merengve bámult a semmibe, aligha hallotta a festő dünnnyögését.

– Ön gyönyörű, Ilonka! – szakadt ki férfiből.

– Ne bolondozzon, Jenőke – kacagott a modellje kacéran, ahogy a filmekben látta. – Az arcomat nem főstheti majd rá arra a képre, amit kiállít – tette hozzá. – Nem ismerhetnek rám idegenek!

A festő fejében megfordult, hogy talán azért így is akadnak majd, akik ráismernek. Ki tudja, Ilonka milyen szabados életet élt korábban? El tudta képzelni, hogy nagyon is sokat és sokakkal töltötte kedvét. Látni vélte a testén a férfikezek lenyomatait, s ott, ahol a nyelvükkel érintették azt a selymes bőrét, mintha csillogást vélt volna fölfedezni: pontosan úgy, ahogyan a csiga-mászta lapulevélen. Ettől enyhe émelygés fogta le, de uralkodott magán. Ahogy falta a szemével a nő buja idomait, úgy érezte, kár elpocsékolni ezt a pompás testet egyetlen férfira, még ha az olyan nemes példány is, mint ifjabb Balog, az orvosnő vőlegénye. S mi van, ha nem is csak Balog érintheti...? Nem lehet, hogy mások is, még most is? Meglehet, a szabados élet nem csak a múlt... A festő érezte, ahogy pezsdül a vére.

– Ön gyönyörű, Ilonka! – préselte ki elfehéredő ajkai közül.

– Ne bolondozzon, Jenőke – kacagott ismét kacéran a nő, megint csak úgy, ahogyan a filmekben látta. Így leplezte a zavarát. Úgy tapasztalta, a szerepjátszás erre mindig alkalmasnak bizonyul.

A festő közben megdorgálta önmagát. Ugyan honnan veszi, hogy Ilonka csapodár volt valaha is? És hogyan lehet oly botorán bátor, hogy föltételezni merészeli, hogy netán még ma is az? Legszívesebben pofon vágta volna magát. Vagy kihívja párbajra... Ettől az ötlettől azonban a harag újabb hulláma öntötte el – szentimentális hülye, az vagyok, igen, mérgelődött.

– Azon viszont, amelyikkel a vőlegényemet lepem meg, az én arcom legyen ám!

A festő azonnal megenyhült, amint Ilonka kellemes altját ismét meghallotta.

– Úgy lesz, Ilonka, hiszen ebben egyeztünk meg! – bizonygatta buzgón.

A finom borzsőr-ecset mozdulatai nyomán kezdett alakot öltetni a női test. A modell közben eltűnődött azon a délutánon, amelyen a Holt-Marosra ment fürdeni Palival, az unokatestvérével. 1926 júliusa volt, az iskolákban nyári szünet, s Ilonka mint a Szent Erzsébet Leánygimnázium V. évfolyamának évfolyamelső diákja azt kérhette a szüleitől, amit csak óhajtott. Ő pedig fürdőzni óhajtott. Tizenöt éves volt, a teste egy éve állandó változásban, szinte hétről hétre érezte, hogy egyre vonzóbb, mind jobban meresztik a szemüket a férfiak, ha megpillantják, némelyik még izzad és szuszog is, ha a közelébe kerül. Pali két évvel volt idősebb nála, Budapesten élt, két hétre érkezett a szegedi rokonokhoz, nyaralni. A Holt-Maros partján senki sem járt, a nap úgy tűzött, mintha a pokol tornácára tévedtek volna, kizárólag a víz hűsíthette

le őket, csakhogy az sem hozott enyhét, mert amint belémerítkeztek, Pali keze Ilonka csípőjére tévedt, s alig pár perc múlva a lány azon kapta magát, erősen markolja azt a tagot, amelyet a barátnőivel több alkalommal megidéztek már szavakkal, ám amelyet még egyik iskolatársa sem tapintott a maga hús-vér valójában. Márpedig hús és vér bőséggel lüktetett a víz alatt, Ilonka tenyerében, s közben érezte, ahogyan a lába között matatnak ügyetlen ujjak, hallotta a sóhajokat, csak azt nem tudta, az ő tor-kából törnek-e elő, vagy a fiúéból... – Végül egy csónak föltűnése vetett véget a véresen komoly játéknak, s a két fiatal úgy szaladt ki a partra, mintha mi sem történt volna, és soha többé nem hozták szóba az esetet, bár Ilonka a maga részéről többször is álmodott róla. Úgy képzelte, Pali nemkülönben.

– Mára befejeztük – zökkentette ki az emlékeiből a festő hangja.

– Mit gondol, Jenőke, hányszor kell még jönnöm? – érdeklődött Ilonka.

A mester eltűnődött.

– Úgy hiszem, még két alkalomra lesz szükségem – bökte ki végül.

Mielőtt az orvosnő távozott, megállapodtak abban, mikor lesz eme két alkalom közül az első.

Öt perccel később Ilonka átvágott a Gizella téren, szapora léptekkel sietett a szemészeti klinika irányába, ahol percek múlva kezdődik az ügyeleti ideje. Mindig mosolyt csalt az arcára, ha arra gondolt, ő bizony nem más, mint Dr. Vincze Ilona, szemklinikai orvosnő. És mindössze huszonhét évesen! Az anyja ebben a korban már négy gyermeket szült, s legfeljebb a hitközség jótékonyági összejövetelei során tett olyasmit, amit nem a család miatt kellett cselekednie – bár a férje, Ilonka apja egyre ferdébb szemmel nézte azt is, hogy eljár a Margit utcai hitközségi székházba.

– Nem kell hivalkogni azzal, hogy izraelita vagy – jegyezte meg egyszer Vincze Ákos.

– Te talán azért jársz misére, hogy azzal hivalkoddj, katolikus vagy? – vágott vissza az asszony.

Vincze Ákos erre csak mérgesen ráncolta a homlokát.

– Jól tudod, miért mondom, amit mondok! – szuszogta.

– Te csak ne félts engem! – enyhült meg a felesége.

Ilonkát, jóllehet az izraelita törvények értelmében zsidónak számított, az apja után megkeresztelték, így a numerus clausus hatálya alól is sikerült okosan kikerülnie, ezért juthatott be az egyetemre. A legkiválóbb orvostanhallgatók között tartották számon a szegedi klinikákon, akiből az egyik legkitűnőbb szemorvos vált. A szülei módfelett büszkék voltak rá.

– Az én apám, a te nagyapád – mondta neki egyszer az apja fátyolos szemmel – még a földet túrta Alsótanyán, s én magam is paraszt maradtam volna, ha nem figyel föl rám a plébános úr, és nem könyörög addig az apámnak,

míg nem hagyja, hogy kijárjam a polgári iskolát. Később arra is rávette, ne nehezítse meg, hogy elszegődjek patikusnak...

– A másik nagyapád meg rőfös zsidó volt – vette át a szót az anyja. – De annak is kutyáüető, igen hamar koldusbotra is jutott.

– No, én meg szemorvosnő vagyok – nevetett Ilonka –, és úgy 31
vélem, nem is rossz.

Néhány pillanatnyi hallgatás után szerényen hozzátette:

– Bár mindig van hová fejlődni!

A klinika portása mélyen meghajolt a doktornő előtt, leginkább azért, mert így senkinek sem tűnhetett föl, ahogy a lábát gusztálja, miközben határozott, gyors léptekkel szalad föl a lépcsőn átöltözni, majd elfoglalni a helyét az ügyeleti szobában, ahol néhány óra múlva éppen a halántékát masszírozta, amikor a vőlegénye betoppant.

– Szemklinikai orvos – szavalta a férfi, ahogy becsukta maga mögött az ajtót. – Pedig a tehetségedtől akár máris lehetnél főorvos. Szerintem.

Ilona elmosolyodott, s közben behunyt szemmel várta, hogy átölelje az a két erős kar, amely olyan messzire tudja hajítani a gerelyt, mint senki más keskeny e házában.

– Én elégedett vagyok, kedvesem – bűgta.

– Ugyan, fiam, ne szerénykedj, ennél sokkal többre vagy hivatott.

Ilona földidzte magában az előző napi előadását.

– Említettem már, hogy tegnap ismét én tartottam az órát a prof helyett?

Ezúttal arról beszélt, hogy egy Májér nevű hentes mindkét szemét kiverte valami francia gyarmati katona még '19-ben, a megszállás idején. A rendőrség a verekedés okaként a szerelemföltést jelölte meg, ám a professzor úgy emlékezett, Májér majomnak nevezte a szenezálit, azért akaszkodtak össze.

– A hentes az Ébredők tagja volt – jegyezte meg a professzor. – Három órán keresztül operáltam a bal szemét. Abban az időben még orvosként dolgoztam. Mégis meg tudtam menteni. A jobbot ugyan nem lehetett, de a balt sikerült. Úgy egy hónap múlva Májér úr egy fél disznóval állított be a lakásomra, s mikor közöltem vele, hogy nem fogadhatom el, mert zsidó vagyok, csak hápogott, mint a kacsá. Úgy értesültem, később kilépett az Ébredők közül. Nyilván meghasonlott miattam. Mindenesetre azóta is kedvezményt kínál, valahányszor összefutunk. Persze, nem fogadom el, az üzletében sem jártam még soha.

Ilona az esetnek ezt az orvosi szempontból lényegtelen háttérét nem osztotta meg a medikusokkal, magáról a műtétről viszont annál részletesebben referált.

- El tudom képzelni, milyen áhítattal figyeltek!
- Hát persze, hogy...!
- Még ha nem is föltétlenül a szavaidra, kedvesem!

32 Ilona elpirult. A férfi ilyenkor különösen bájosnak találta. Mohón meg is csókolta nyomban, mielőtt elbúcsúzott.

- Nehogy rossz néven vegyék – szabadkozott –, hogy bejárok hozzád.

Ilona örült, hogy a férfi ilyen figyelmes, hálásan szorította meg a kezét, búcsúzásképpen. Még hosszú órák álltak előtte. Egyelőre úgy tűnt, nem csupán hosszúak, de unalmasak is.

